

ТЕМА 12. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ТРАНСПОРТНОЇ СКЛАДОВОЇ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

1. Транспортне забезпечення міжнародного бізнесу
2. Зміст транспортних операцій при здійсненні міжнародних бізнес-операцій
3. Характеристика видів транспорту

1. Транспортне забезпечення міжнародного бізнесу

- Зовнішньоекономічна діяльність підприємства тісно пов'язана з транспортним забезпеченням, яке являється одною з важливих складових процесу організації доставки товарів від місця їх виготовлення до місця споживання. По суті воно ідентичне товарообігу, яке базується на концепції логістики. Разом з тим транспортне забезпечення доцільно розглядати як самостійний аспект системи товарообігу, що має свою специфіку.
- Під транспортним забезпеченням розуміють сукупність елементів, які знаходяться в тісній взаємодії і складають єдину транспортну систему, що об'єднує операції, пов'язані з виробництвом і обігом продукції.

Транспортні послуги мають свої особливості:

- Транспорт не виробляє нового товару чи продукту, але саме дякуючи їх переміщенню з одного місця в інше забезпечується продовження процесу виробництва та обігу, має місце кінцеве споживання вироблених товарів
- Дія транспортних послуг виражається в такому корисному ефекті, який не може виникати, зберігатися і реалізуватися у відриві від транспорту.
- Виробництво транспортних послуг невідривне від їх споживання.
- Транспортні послуги задовольняють потреби в момент свого проявлення, тобто створення таких послуг співпадає з їх споживанням.
- Транспорт займає особливе місце в міжнародному товарообігу. З одного боку, він являється необхідною умовою здійснення міжнародного розподілу праці, зовнішньоекономічних зв'язків. З другого боку — транспортна індустрія виступає на світових ринках експортером своєї продукції, частково, транспортних послуг.
- Транспортні послуги, що здійснюються в сфері ЗЕД, піддаються впливу всіх факторів, що характеризують розвиток ринкової економіки.

Транспортна логістика

- в умовах глобалізації міжнародної економіки набуває першорядного значення. У межах міжнаціональних логістичних систем різні види транспорту використовуються на основі принципів оптимізації контактних графіків, коли при наявності багаторічних стабільних перевезень усі види транспорту, що беруть у них участь, управляються з одного центру.

Транспортна логістика вирішує сьогодні такі завдання:

- вибір виду транспортних засобів;
- вибір типу транспортних засобів;
- спільне планування транспортного процесу зі складським і виробничим;
- спільне планування транспортних процесів на різних видах транспорту (у випадку змішаних перевезень);
- забезпечення технологічної єдності транспортно-складського процесу;
- визначення раціональних маршрутів доставки.

ГУСТОТА ТРАНСПОРТНО. МЕРЕЖІ
(км на 100 кв км території)

- більш ніж 50
- 5 - 50
- 1 - 5
- менш ніж 1

- Морські шляхи
- Найважливіші морські порти
- Найбільші аеропорти
- Судохідні канали
- Судноплавні річки

Транспорт світу

Плануючи відправлення вантажу і вибір транспорту, враховується ряд обставин

- Вид вантажу
- фактор часу
- вартість перевезень
- безпека перевезення

Види вантажу:

- Вантажі, що перевозяться, поділяються на генеральні, масові й особливо режимні. До генеральних відносяться різні штучні вантажі (в упаковці чи без неї).
- За розмірами вони поділяються на звичайні, довгомірні (більше 3 м) і негабаритні.
- За масою — легкі й важкі (з масою більше 5 тонн на одну вантажну одиницю).
- До масових відносяться вантажі, що являють собою певну структурну масу, яка перевозиться у великій кількості без упаковки. До них відносяться наливні (нафта і нафтопродукти, газ, тваринні й рослинні жири, спирти та ін.), навальні (руда, концентрати, добрива та ін.), насипні (зерно, цукор, сирець та ін.) і лісні.
- До особливорежимних відносяться вантажі, які зберігають і перевозять при дотриманні спеціальних правил (небезпечні вантажі, ті, що швидко псуються та ін.).

фактор часу

- Відомо, що найшвидший спосіб доставки вантажу — це авіатранспорт. Однак він дорого коштує. Тому використовується тільки тоді, коли треба доставити вантаж за мінімальний відрізок часу (продукти, що швидко псуються, квіти та ін.).

вартість перевезень

- Звичайно, що кожен покупець хотів би, щоб вартість перевезення складала невеликий відсоток від вартості товару. Проте бувають випадки, коли вибір відсутній і треба платити за доставку вантажу високу ціну. А коли є вибір, ціна буде нижча. Наприклад, невеликі й середні за об'ємом партії вантажів можна доставляти повітрям і по суші приблизно за однаковими цінами.

безпека перевезення

- Крихке й дорогоцінне обладнання краще перевозити повітряним транспортом. Товари, що мають високий ступінь ризику, відносно крадіжки (запчастини автомобілів, офісне обладнання, фармацевтичні товари і т. п.), як правило, доставляються морським транспортом, в основному в контейнерах, хоч це коштує дорожче.

2. Зміст транспортних операцій при здійсненні міжнародних бізнес- операцій

операції визначаються характером міжнародних перевезень і класифікуються в залежності від ряду ознак:

- предмету транспортних операцій (поділяються на вантажні та пасажирські);
- виду транспорту (водяний, повітряний, наземний і змішаний);
- виду товару (з генеральним вантажем, масовим, наливним, газоподібним);
- періодичності (регулярні й нерегулярні); порядку проходження кордону (перевантажувальні й неперевантажувальні перевезення);
- транспортно-технологічної системи (контейнерні, паромні, ліхтерні, ролкерні та ін.);
- виду сполучення (пряме, поступовими перевезенням).

В часовому розрізі виділяють три групи транспортних операцій:

- що передують зовнішньоторговій угоді;
- що з'являються в процесі її реалізації;
- операції після завершення угоди.

транспортні операції, що передують зовнішньоторговій угоді:

- планування зовнішньоторгових перевезень,
- аналіз кон'юнктури ринку транспортних послуг, тарифів та умов перевезення товарів,
- визначення транспортного фактору в ціні товару,
- транспортні й базисні умови поставки в контракті купівлі-продажу

транспортні операції, що з'являються в процесі її реалізації:

- підготовка товару до транспортування,
- укладення договору перевезення,
- оформлення відповідних транспортних і товаросупроводжуючих документів,
- страхування вантажу й оформлення страхового поліса,
- підготовка й оформлення вантажної митної декларації з урахуванням товарної номенклатури (ТН) ЗЕД,
- розрахунок з перевізниками,
- оформлення митних формальностей, прикордонних, санітарних, ветеринарних операцій, оформлення необхідних документів та ін

Транспортні операції після завершення угоди

- операції, пов'язані з вирішенням суперечок між одержувачем вантажу й покупцем, якщо такі мають місце,
- пред'явлення претензій до стягнень, вирішення їх в установленому порядку

- В контракті купівлі-продажу є спеціальний розділ — транспортні умови поставки. В ньому передбачені обов'язки сторін по відношенню до переміщення товару:
- порядок перевезень вантажів,
- умови і терміни завантаження й розвантаження;
- розмір, порядок оплати й розрахунки провізних платежів;
- проформу чартеру, вид коносаменту, інші види послуг.

питання транспортного переміщення об'єктів контракту:

- хто несе транспортні витрати по доставці товару;
- хто надає транспортні засоби для перевезення товару;
- положення вантажу по відношенню до транспортного засобу;
- хто оформляє митне очищення на вивіз і ввіз;
- хто здійснює завантаження товару на транспортні засоби і вивантаження з них;
- де відбувається передача власності на товар від продавця до покупця;
- коли відбувається перехід ризику з продавця на покупця у випадку загибелі, пошкодження чи псування товару, як розподіляється відповідальність.

3. Характеристика видів транспорту

Товари, що перевозяться основними видами транспорту

- Вид транспорту
- Залізничний
Товари, що найчастіше перевозяться
Сільгосппродукція, будівельні матеріали, корисні копалини, автомобілі
- Водний
Нафта, зерно, будівельні матеріали, металеві руди, кам'яне вугілля
- Автомобільний
Одяг, книги, комп'ютери, папір, продукти харчування
- Трубопровідний
Нафта, нафтопродукти, природний газ
- Повітряний
Продукти харчування, що швидко псуються, продукція точного машинобудування, що дорого коштує

Морські перевезення

- На міжнародні морські перевезення припадає значний об'єм вантажообігу світової зовнішньої торгівлі — біля 60%.
- Основну частину міжнародних морських вантажопотоків складають масові наливні й навальні вантажі. Це сира нафта, нафтопродукти, залізна руда, кам'яне вугілля, зерно і т. д.
- З інших виділяються генеральні вантажі, тобто готова промислова продукція, напівфабрикати, продукти.

В міжнародному судноплаванні розрізняють дві форми організації руху суден:

- регулярне, у вигляді лінійного судноплавства,
- нерегулярне, у вигляді трампового судноплавства.

Лінійне судноплавство

- форму транспортних послуг, яка забезпечує регулярні перевезення за оголошеним розкладом між наперед установленими портами.
- Вантажний потік лінійного судноплавства складають, в основному, генеральні (тарно-поштучні) вантажі.
- На лінійних суднах перевозяться невеликі партії вантажів, в основному, це готові вироби і напівфабрикати.

Розрізняють такі типи ліній:

- односторонні — характеризуються тим, що на них працюють судна тільки одної країни чи одної судноплавної компанії;
- двохсторонні, на яких працюють судна двох країн (за узгодженням) або двох судноплавних підприємств:
- конференціальні. на яких працюють судна двох чи більше компаній з одної чи різних країн.

- Головним документом в морських перевезеннях являється коносамент. Це документ, виданий судновласником (капітаном) вантажовідправнику в свідчення прийняття вантажу для перевезення морським шляхом.

Коносамент виконує три основні функції:

- засвідчує прийняття вантажу для перевезення;
- являється товаросупроводжувачим документом, оскільки дає право на одержання вантажу тому, на кого він виписаний;
- свідчить про укладення договору перевезення вантажу морським шляхом, по якому перевізник зобов'язується доставити вантаж проти надання документів.

Трампове судноплавство

- форма організації судноплавства, в якому судна здійснюють нерегулярні рейси. Вони не мають чіткого розкладу і направляються судновласником туди, де є попит на тоннаж і пропозиції вантажів.
- Трампове судноплавство займається, як правило, перевезенням окремих видів масових вантажів (ліс, вугілля, руда, зерно, нафта, нафтопродукти, цемент, добрива і т. д.). Хоч при необхідності можуть перевозити генеральні вантажі, упаковані чи не упаковані (обладнання, хімікати, металовироби, автомобілі, вагони, сільгосптехніку та ін.).
- Договір на перевезення вантажів в трамповому судноплавстві підписується у формі чартеру.

Основними пунктами чартерного договору являються:

- час і місце підписання чартера;
- повна назва сторін;
- назва й опис судна;
- місцезнаходження судна в момент укладення договору;
- вид вантажу й спосіб його перевезення;
- умови завантаження і розвантаження, враховуючи демеридж (штраф за простій судна більше строку) і диспачу (винагорода, виплачена перевізником фрахтователю за більш швидке завантаження в порівнянні зі встановленими нормами);
- порядок виплати фрахту та ін.

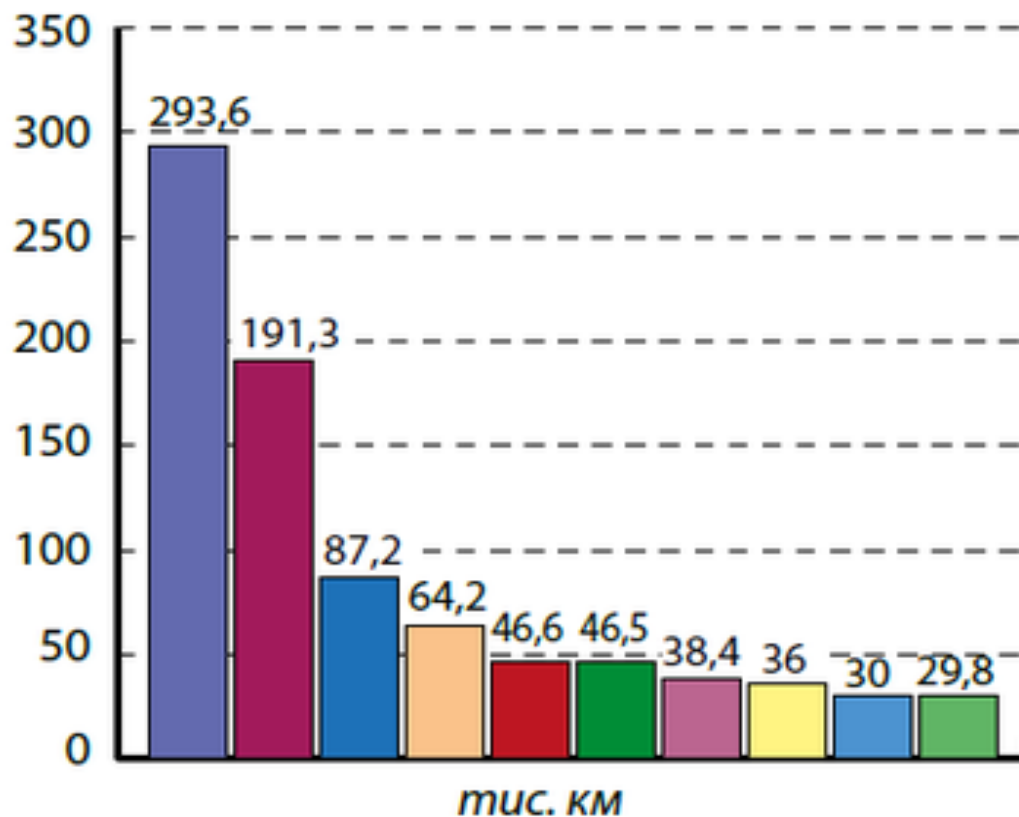
Морський транспорт

- Один з найдавніших видів транспорту
- зберігає свою *першість* у вантажоперевезеннях. 70 % світового товарообігу припадає саме на нього.
- Бурхливому розвитку морського транспорту в другій половині ХХ ст. сприяло зростання залежності більшості високорозвинутих країн від заморського постачання палива та сировини, а також від збуту власної продукції. Тому 80 % морських перевезень є міжнародними
- Одночасно із зростанням ролі морського транспорту в перевезеннях вантажів через низьку швидкість він втрачає значення в пасажиропотоках.
- Сучасний торговельний флот світу налічує понад 80 тис. морських суден, які плавають під прапорами близько 160 держав.
- Найбільший за тоннажем флот мають дві невеликі країни, що розвиваються: Панама та Ліберія. Це пояснюється тим, що судна під прапором цих країн мають пільги у вигляді зменшеного оподаткування, дешевої робочої сили тощо.
- Свій прапор «продають» також Багамські Острови, Антигуа і Барбуда, Мальта, Кіпр, Греція, Шрі--Ланка, Вануату та деякі інші держави. Такі держави називають країнами «дешевого (або зручного) прапору».
- Великий торговельний флот мають Китай, США, Норвегія, Велика Британія, Італія, Республіка Корея, Німеччина, Японія, Росія.

Залізничні перевезення

- Міжнародні залізничні перевезення здійснюють на основі двохсторонніх і багатосторонніх міждержавних угод, а також міжнародної залізничної накладної.

тис. км

Топ-10 країн світу
за протяжністю залізниць

- Для залізничного транспорту характерними є значна дальність і висока швидкість перевезень. Виступаючи як надійний партнер, задовольняє потреби відправників вантажів, забезпечує високу ефективність перевезень. Аналіз тенденцій у зростанні обсягів транспортних послуг свідчить, що за 2000-2006 рр. обсяг експорту послуг збільшився в 2,6 рази, обсяг імпорту послуг - в 2,8 рази. Залізничний транспорт займає провідне місце у забезпеченні надходжень: від експорту послуг - 11-16% від загального обсягу транспортних послуг, від імпорту - відповідно 43-47%.

Для виконання транспортних операцій використовують вдосконалену матеріально-технічну базу. Перевезення вантажу здійснюють в універсальних (криті напіввагони, платформи, цистерни) та спеціалізованих вагонах, що пристосовані для перевезень відповідного виду вантажу (ізотермічні, цементовози, кислотні та ін.). Криті вагони використовуються для перевезень цінного вантажу, що важливо для його збереження та захисту від атмосферних опадів, напіввагони — для перевезень масових навалочних вантажів та лісу, платформи - для довгомірних і громіздких вантажів; цистерни - для наливного вантажу. Впроваджуються заходи по покращенню рухомого складу залізничного транспорту, призначеного для перевезення пасажирів.

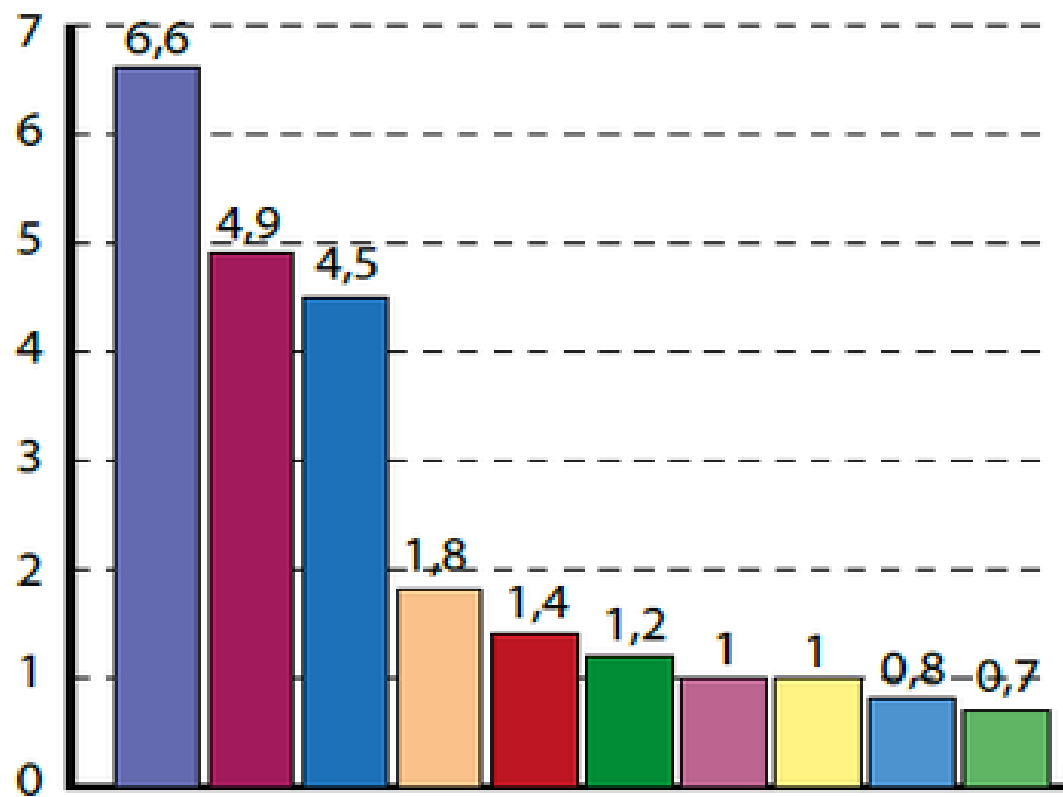

- загальна довжина залізниць становить 1,37 млн кілометрів. Проте тенденції до зміни протяжності доріг неоднакові в державах різних типів.
- У країнах, що розвиваються, будуються нові залізничні траси, тоді як у високорозвинутих державах їх довжина навіть почала скорочуватися.
- Так, за останні півстоліття зросла залізнична мережа в Китаї та Індії, водночас у США та Франції вона скоротилася майже в 1,5 раза, у Великій Британії – удвічі.
- Залізниці витісняються автошляхами та авіаційними лініями.
- Проте лідером за довжиною залізниць залишаються США – майже 21,5 % їх світової протяжності. За ними йдуть Китай (14 %), Росія (6,4 %), Індія (4,6 %) та Канада (3,4 %).
- Серед країн Європи протяжністю залізниць вирізняються Німеччина, Франція, Італія, Україна та Польща. У Європі також залишається найбільшою густина залізниць – понад 100 тис. км².

Міжнародні перевезення

автомобільним транспортом

- Особливе місце серед різних видів транспорту займає автомобільний.
- Він більш мобільний по своїй природі і менш залежить від зовнішніх факторів.
- До характерних ознак, позитивних якостей автомобільного транспорту належить високий рівень його маневреності, рухомості, висока швидкість руху.
- Доставка вантажу здійснюється від складу вантажовідправника до складу вантажоодержувача без проміжних перевантажень.

млн км

*Топ-10 країн світу за
протяжністю автомобільних шляхів*

- До складу рухомого складу автомобільного транспорту для міжнародних перевезень входять сідельні тягачі з напівпричепом, вантажні автомобілі з причепом. Напівпричепи європейського стандарту розраховані на перевезення 33 європакетів (1200x800 мм).
- Типи напівпричепів: тентові, термічні (без холодильної установки), рефрижераторні (з холодильною установкою, $T=-20^{\circ}\text{C}$), спеціалізовані для перевезень негабаритних, надтяжких та інших спеціальних вантажів, цистерни.
- Об'єм напівпричепів від 82 до 106 м³, вантажопідйомність - від 20 до 24 т.
- Вантаж, який має довжину більше 6 метрів, наприклад, метал, ліс навантажується за допомогою крану через верх напівпричепа із зняттям тенту.
- Для розміщення в автомобілі інших вантажів використовують дерев'яні піддони.
- При перевезенні крихких вантажів, таких як електроніка, меблі, посуд, напівпричіп обладнують пневматичною підвіскою, яка забезпечує плавність руху і збереженість вантажу.

Міжнародні перевезення авіаційним транспортом

- Авіаційний транспорт має можливість налаштовувати і розвивати зв'язки практично з усіма державами. При міжнародних перевезеннях можуть перевозитися пасажирів, багаж, вантаж, пошта. Авіаційні перевезення мають велике значення у міждержавному переміщенні людей.
- Міжнародні авіаційні перевезення можуть бути комерційними (здійснюватися цивільними повітряними суднами за плату) і некомерційними. Польоти на міжнародних повітряних лініях за формою їх виконання можна класифікувати на регулярні та нерегулярні.

- Регулярні польоти виконуються відповідно до угод про повітряне сполучення між державами заздалегідь опублікованим розкладом, у якому зазначається тип літака, маршрут польоту, проміжні пункти посадок, час вильоту і прильоту в кожний пункт маршруту, частота руху. Зміна цих умов може бути здійснена тільки при взаємній згоді держав, між якими налагоджена система авіаційних перевезень.
- Нерегулярні авіаційні перевезення виконуються на підставі спеціальних дозволів на разові польоти і класифікуються на додаткові, спеціальні і чартерні. Додаткові рейси — рейси, що виконують по тих авіалініях, що і регулярні, але за особливим розкладом. Додатковий рейс може бути виконано за умови, що комерційне перевезення не може бути здійснене регулярними рейсами.

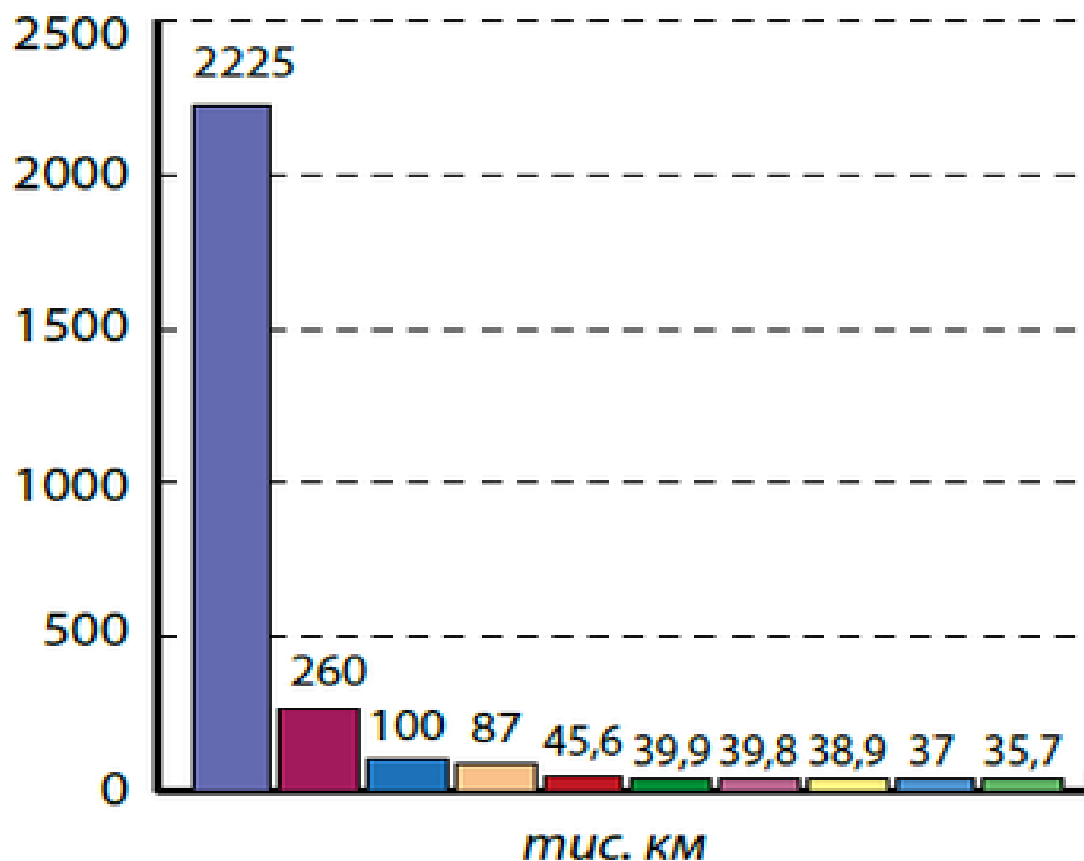

- Спеціальні рейси виконуються за спеціальним завданням як за маршрутом регулярних рейсів, так і за особливим маршрутом. Як правило, дозвіл на виконання спеціальних рейсів видається за дипломатичними каналами.
- Чартерні рейси виконуються у відповідності зі спеціальним контрактом між перевізником і замовником. Нині нерегулярні перевезення складають близько 18% від загального обсягу міжнародних перевезень.

Трубопровідний транспорт

- специфічний засіб транспортування нафти, газу, хімічних продуктів від місця їхнього походження до ринків.
- Трубопровідний транспорт (нафтопроводи, газопроводи та інші) володіє беззаперечними перевагами - прокладка трубопроводів та перекачування нафтопродуктів у великих обсягах можливі усюди.
- При цьому забезпечується низька собівартість та повна герметизація транспортування; автоматизація операцій наливу, перекачування та зливу.
- Даний вид транспорту вимагає менших, порівняно з іншими видами транспорту, капітальних вкладень і поточних витрат.

Топ-10 країн світу за протяжністю трубопроводів